

1 landets nordligste fylke

Finnmark er Norges største fylke, og det minst befolkede. Også når det gjelder odontologer. 72 399 innbyggere deler på cirka 50 tannleger.

To tredeler av Finnmarks tannleger er ansatt i Den offentlige tannhelsetjenesten, fordelt på 20 klinikker. Finnmark fylkeskommune har en del ubesatte tannlegestillinger, men har bedre tannlegedekning enn de verst stilte fylkene. Mange innbyggere har likevel en lang vei å reise når de skal til tannlegen, og det utgjør en himmelvid forskjell om en lokal klinikk er bemannet eller ikke.

På den ytterste øy

Steinar Rapp er en av Finnmarks mest erfarne tannleger. Han har arbeidet i Finnmarks største by, Alta, i 30 år. De siste tre og et halvt årene som overtannlege for Vest-Finnmark. Han smakte også så vidt på fylkestannlege-

jobben, i 2003, i påvente av en mer permanent løsning der. Men det er kliniker han er, og nå gjør han en siste innsats for Den offentlige tannhelsetjenesten i fylkets ytterste utkant.

Tidende møtte ham i huset som rommer både klinikk og tannlegebolig i Hasvik på Sørøya. Siden oktober i fjor har han jobbet annenhver uke her, og annenhver uke på den andre siden av fjorden, i Øksfjord i Loppa kommune. Mellom de to stedene er det en drøy times fergetur. Og fra Øksfjord er det nesten to timer å kjøre til Rapps bolig i Alta. Dit drar han hver fredag ettermiddag. Den uken han er i Hasvik, jobber han til langt på kveld på onsdag. Da kan han avslutte tidlig fredag ettermiddag, og rekke en ferge over fjorden som gjør at han kommer hjem til Alta i rimelig tid.

Hver søndag kveld setter han seg i bilen igjen, for å være til stede ved den ene eller andre klinikken fra og med klokken åtte mandag morgen.

– Hvordan ble det til at du ble pendler helt mot slutten av en lang tannlegekarriere?

– Jeg fikk et godt tilbud fra arbeidsgiveren min, og så muligheten i det, samtidig som det er stort behov for tannlegetjenester i disse to kommunene. Pasientene er takknemlige for at jeg er her. Ungene er høflige og greie. Jeg får gode tilbakemeldinger. Da er det kjekt å jobbe. Kanskje andre fylkeskommuner bør gjøre det samme? Det finnes sikkert muligheter for fleksible løsninger andre steder også, som både pasienter og tannleger kan bli godt fornøyde med. Hvis det fortsatt finnes tannleger som kan leve utenfor de store byene, og de store fellesskapene. Jeg lurar litt på det. Det virker som om det er lettere å få tannleger til å ta et vikariat tre dager i uken i Oslo eller Bergen, enn en fast stilling med fulle arbeidsdager og flust av faglige utfordringer på et mindre sted.

– I mitt tilfelle er det slik at jeg betjener Hasvik kommune med 998 innbyggere og Loppa med 1 105. I kontrakten står det at jeg skal prioritere fritt klientell. I tillegg har jeg nok å gjøre med betalende voksne. Der har jeg en liten venteliste – men jeg rekker over. Her finnes ingen privatpraktiserende tannleger, så jeg må hjelpe dem som vil ha behandling. Her kommer forresten folk til tannlegen etter subjektive behov, og ikke etter kalenderen, som de fleste andre steder i landet.

– Hva kan du ellers si om pasientene her, i forhold til i Alta som du er vant til?

– Det er ganske store forskjeller. Her er mest eldre folk, og trygdede. Pluss skolebarn. Det er ikke så mange arbeidsplasser her. Det som er, dreier seg mest om fiske. I tillegg til kommunadministrasjon, skole og helse. Mens jeg i Alta så å si ikke var borte i protester de siste årene, er det noe jeg møter nesten daglig her. Arbeidene er også

Fiskeværer Sørvær, med Barentshavet rett ut, har 200 innbyggere, som får tannbehandling av Steinar Rapp.

mye større her. Det er mer kirurgi og flere rotfyllinger.

37 år i tjeneste

– Selv om jeg har vært offentlig ansatt i Alta i nesten alle år, har jeg prøvd andre ting også. Etter at jeg var ferdig utdannet tannlege i Oslo i 1971, dro jeg nordover med én gang. Først til Bardufoss og førstegangstjeneste, som militærtannlege. Etter det ble det ett års plikttjeneste i Mosjøen, før jeg var fri mann sommeren 1973. Da leide jeg en privat praksis i Hammerfest. Men det viste seg at jeg ble for glad i penger. Jeg jobbet for mye. I stedet for å ta fri og gjøre andre ting etter endt arbeidsdag, spiste jeg en rask middag og dro tilbake på jobb hver eneste kveld. Sånn kunne jeg ikke ha det i lengden, innså jeg. I januar 1974 tok jeg derfor en offentlig jobb i Øksfjord, og ventet der i vel tre år, til det ble en ledig stilling i Alta. Hvor jeg altså ble i 30 år.

– Til sammen er det blitt 37 år som tannlege, tenker Rapp høyt. Det har gått fort.

– Hvor lenge skal du holde på, tror du?

– Foreløpig har jeg kontrakt i Hasvik og Loppa til 1. juli 2009. Da er jeg 62 år, og kan i prinsippet gå av. Men jeg vet ikke hva jeg gjør. Kanskje jeg fortsetter med dette en stund til, kanskje jeg blir pensjonist. Kanskje jeg drar til Mo i Rana og jobber i praksisen til en kollega som driver privat der. Det vil

tiden vise. Jeg har ikke bestemt meg ennå.

Eneste samisktalende

Ann-Kristine Sara Bongo er for tiden den eneste yrkesaktive samisktalende tannlegen i Finnmark. Vi husker henne fra NTFs representantskap for noen få år siden, da hun som studentrepresentant fra Bergen joiket fra talersto-

Steinar Rapp trives med pendlertilværelsen mellom Hasvik, Loppa og hjemstedet Alta.

Ann-Kristine Sara Bongo (t.v.) og Tonje Lundin studerte odontologi sammen i Bergen. Nå er begge tilbake i hjemfylket Finnmark.

len. Det er hun så vidt vi vet helt alene om å ha gjort.

Bongo utdannet seg først til tannpleier i Tromsø, men ble motivert av en annen samisk tannlege, Aslak Loso, som nå er pensjonist og daværende overtannlege i Vest-Finnmark, Jan Nielsen, som også er gått over i pensjonistenes rekke, til å utdanne seg til tannlege.

I 2005 var hun ferdig, etter fem år i Bergen. Du får ingenting igjen for tannpleierutdanningen når du begynner på odontologi. Det synes Bongo er helt riktig, ettersom odontologistudiet går mer i dybden på alle områder. Nå er hun offentlig ansatt i Kautokeino. For tiden i permisjon, etter at hun fødte sin andre datter i oktober 2007. Nummer en var da blitt ett år og fire måneder. Rett før påske møtte Tidende henne i Alta, under markedsdagene i bydelen Bossekop, eller Bossogohppi, som er samisk og betyr hvalbukta.

– Hvem er det som tar seg av pasientene i Kautokeino når du er i permisjon?

– Det kan være vanskelig å skaffe vikarer, men akkurat nå har vi to. En kortidsvikar gjennom Aetat, som kommer søfra, og en svenske som blir her et halvt års tid.

– Hvor viktig er det at tannlegen

snakker samisk på et sted som Kautokeino?

– Det er viktig. Det er mange av de eldre som ikke kan norsk, og vi får også positive tilbakemeldinger fra foreldre. Ungene får lettere tillit til oss når vi snakker deres språk. I Kautokeino snakker også tannpleieren og en av sekretærene også samisk, så der er det god dekning både av tannhelsepersonell og samisktalende. Skjønt det er en ubesatt tannlegestilling. Men vi skal ikke klage. I Karasjok er det til sammenligning ingen tannlege for tiden.

– Men det ligger utfordringer i det å ikke ha kolleger rundt seg, fortsetter Bongo.

– Det løser jeg ved å ha god kontakt med Alta. Jeg drar dit på fagmøter og kurs. Dessuten bruker jeg telefonen flittig og konfererer med kolleger, samtidig som vi ser på røntgenbilder på skjermen. Takket være Opus. På den måten har jeg et godt samarbeid, både med Alta og med kirurgen ved Hammerfest sykehus.

Reindriftsfamilie

Ann-Kristine Sara, gift Bongo, kommer fra en reindriftsfamilie, og har levd på to steder hele livet. For henne har det alltid vært sommerboplassen og vinterboplassen. Nå er hun gift med

en reindriftssame, som fortsatt driver på tradisjonelt vis. Men nå har de ikke bolighus på sommerboplassen. Dermed bor Ann-Kristine fast i huset i Kautokeino, mens mannen pendler. Han er likevel ikke borte så lenge av gangen, i og med at han er hjemme i to uker mellom hver gang han har en gjeteruke på sommerbeiteplassen i Burfjord.

Privat i Alta

Tonje Lundin er også på marked i Bossekop, og møter Tidende sammen med kullkameraten Bongo. Hun er fra Alta, og trodde aldri hun skulle flytte tilbake etter fullførte tannlegestudier. Men jammen ble det til det likevel.

Lundin jobbet en periode i Den offentlige tannhelsetjenesten i Alta, men da det ikke var fast stilling til henne der, valgte hun ansettelse i en privat praksis i samme by. Hun er også i permisjon for tiden, ettersom hun fødte sitt andre barn så å si samtidig med kullvenninnen fra Kautokeino.

– Jeg savner å jobbe med barn, men setter pris på variasjonen som arbeidet i privat praksis byr på. Ved Kolpus Tannklinik er vi to tannleger, en tannpleier og en sekretær. Men når jeg begynner igjen etter permisjonen, blir jeg den eneste tannlegen, ettersom min

kollega, som også er praksiseier, skal til Hammerfest og bemanne klinikken vi har der.

– Finnmark er annerledes enn mange andre steder i landet. Eller, kanskje ikke så veldig annerledes enn andre utkantstrøk. Det er et bygdefenomen antagelig, dette med at det er mye karies og mange som ikke bryr seg om å bruke penger på å reparere tenene. Vi synes imidlertid at vi merker en stor forskjell på forholdene før og nå. Folk bryr seg mye mer nå, sier jentene.

– Det har forandret seg veldig når det gjelder den samiske delen av befolkningen, skyter Bongo inn. Mine foreldre syntes for eksempel at tannbørste var noe unødvendig jåleri. Det

var noe de andre drev med, og ikke noe for samer.

– Og læstadianerne, en konservativ kristen retning, som står sterkt i Altaområdet – de får fortsatt fluorskylling på skolen, legger Lundin til.

– Finnmark er fortsatt et sted hvor folk blir glade når de får hjelp, forteller jentene. Mer enn i de større byene, tror de. De mener det er lett å tilfredsstille finnmarkingene.

– Folk er ikke så godt vant her i fylket. Samtidig er det store forskjeller fra sted til sted, når det gjelder hvilket tilbud som finnes, innen tannhelse så vel som innen helsetjenester for øvrig.

Tekst og foto: Ellen Beate Dyvi

Fakta om Finnmark

Areal 48 649 km²

Befolkning 72 399

Distrikter

Vest-Finnmark med kommunene Alta, Loppa, Hasvik, Hammerfest, Kvalsund, Måsøy og Nordkapp

Indre Finnmark med kommunene Kautokeino, Karasjok, Porsanger, Tana og Nesseby

Øst-Finnmark med kommunene Lebesby, Gamvik, Berlevåg, Båtsfjord, Vardø, Vadsø og Sør-Varanger

Tannleger

Finnmark Tannlegeforening har 53 medlemmer, hvorav 48 er yrkesaktive: 32 er offentlig ansatt og 16 privatpraktiserende.

Den offentlige tannhelsetjenesten
Finnmark fylkeskommune eier og driver 20 klinikker.